संस्कृताध्ययनसंकायः
(SCHOOL OF SANSKRIT STUDIES)
संस्कृतवैदिकाध्ययने स्नातकोत्तरपाठ्यक्रमः
(PROGRAMME CODE: MASVS)
प्रथमषाण्मासिकः

(संस्कृतसाहित्यं (MASS) संस्कृतवैदिकाध्ययनं (MASVS) च उभयोः कृते पाठ्यक्रमोऽयं निर्दिष्टोऽस्ति)
प्रत्येकस्मिन् षाण्मासिके निर्धारिताङ्काः - ४०० (३२०+८०)
(प्रत्येकस्मिन् पत्रे ८० अङ्काः बहिर्परीक्षायाः कृते, २० अङ्काश्च आभ्यन्तरीणपरीक्षायाः कृते निर्धारिताः सन्ति)

पत्रम् – MASSS101
अधिगमोद्देश्यानि

- छात्रेभ्यः वैदिकसाहित्यस्य परिचयप्रदानम्।
- विशेषरूपेण सूर्यसूक्तस्य, इन्द्रसूक्तस्य, नासदीयसूक्तस्य, विश्वामित्र-नदीसंवादसूक्तस्य चानुशीलनम्।
- निरुक्तवेदाङ्गस्य महत्त्वपुरस्सरं चत्वारिपदजातानां नामाख्यातोपसर्गनिपातानां निरूपणम्।
- बृहद्देवतायाः परिचयपूर्वकं देवताज्ञानप्रदानम्।

पत्रम् (MASSS101)

वैदिकाध्ययनम्	**क्रेडिट**
प्रथमभागः – वैदिकसाहित्यस्य परिचयः	२
द्वितीयभागः – ऋग्वेदसंहिता	२
सूर्यसूक्तम् (ऋ. वे. – १. ११५)	
इन्द्रसूक्तम् (ऋ. वे. – १. ३२)	
नासदीयसूक्तम् (ऋ. वे. – १०. १२९)	
विश्वामित्र-नदीसंवादसूक्तम् (ऋ. वे. – ३. ३३)	
तृतीयभागः – निरुक्तम् (प्रथमकाण्डम् १-२)	१
चतुर्थभागः – बृहद्देवता (प्रथमोऽध्यायः)	१

पाठ्यक्रमपरिणामाः

१. वैदिकसाहित्यस्य अध्ययनेन छात्राणां वैदिकसाहित्यस्य ज्ञानं भवति।
२. अनेन वैदिकसूक्तानां परिचयं प्राप्स्यन्ति।
३. अनेन वैदिकव्याकरणस्य निरुक्तवेदांगस्य प्राचीनभारतीयविज्ञानपरकांशानां च ज्ञानं भवति।

पत्रम् – MASSS102
अधिगमोद्देश्यानि

- भाषातत्त्वविषयकज्ञानप्रदानेन सह विविधभाषायां निबद्धनां शब्दानाम् उत्पत्तिविषयज्ञानदानमस्य पाठ्यक्रमस्य संयोजनस्योद्देश्यमस्ति ।
- वैयाकरणगतदिशा क्रियापदानां निष्पन्नतादि बोधनमस्योद्देश्यमस्ति ।
- काव्येषु छन्दसां प्रयोगः तत्स्वरूपञ्च बोधनमस्य उद्देश्यं विद्यते ।

पत्रम् (MASSS102)

भाषातत्त्वं व्याकरणञ्च

प्रथमभागः – तुलनात्मकं भाषातत्त्वम् – भारतयूरोपीयः – अर्थः, भेदः, उत्पत्तिस्थलम्, वैशिष्ट्यानि, अपश्रुतिः, स्वरः, ध्वनिविषयकनियमाः; ध्वनेः रूपान्तरम् – समीभवनम्, विषमीभवनम्, सादृश्यम्, वर्णविपर्ययः, स्वरागम इत्यादयः; भाषाविज्ञानम् – अस्य इतिहासः प्रकारादयश्च २

द्वितीयभागः – वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (भ्वादि परिभाषा च) २.५

तृतीयभागः – छन्दोमञ्जरी (समवृत्तम्) १.५

<u>पाठ्यक्रमपरिणामाः</u>

१. भाषातत्त्वपठनेन छात्राणां तुलनात्मकं भाषातत्त्वविषयकं ज्ञानं भवति । भाषाविज्ञानस्य इतिहास-प्रकारादिविषये ज्ञानं लब्धुं शक्नुवन्ति ।
२. व्याकरणशास्त्रस्य अध्ययनेन छात्राणां वैयाकरणिकज्ञानं भवति ,लेखनकौशलमपि च भाषाज्ञानं भवति ।
३. छन्दशास्त्रस्य पठनेन पाठकानाम् अध्येतृणां वा पद्यसाहित्यस्य अध्ययने सौविध्यं जायते । शुद्धतया श्लोकानां पठनं लेखनञ्च कर्तुं शक्यते ।

पत्रम् – MASSS103

अधिगमोद्देश्यानि

- भारतीयदर्शनशास्त्रस्य इतिहासस्य च परम्परायाश्च सम्यक् अवधारणाप्रदानम् ।
- न्यायदर्शनस्य सम्यक् परिचयप्रदानम् ।
- उपनिषदः सम्यक् आलोचनम् ।

<u>पत्रम्</u> (MASSS103)

भारतीयदर्शनम्

प्रथमभागः – भारतीयदर्शनस्य परिचयः २

द्वितीयभागः – तर्कभाषा २

तृतीयभागः – मुण्डकोपनिषद् २

<u>पाठ्यक्रमपरिणामाः</u>

१. दर्शनशास्त्रमेव सर्वविधज्ञानराशिनां मूलम् इति ज्ञानं भवति।
२. दर्शनशिक्षया मानवजीवनस्य सर्वेषां तत्वानां ज्ञानं जायते ।
३. दर्शनशास्त्रं मानवमात्रम् आध्यात्मिकं करोति । मनुष्यजातिः भौतिकवादिचिन्तनात् अपसृत्य आध्यात्मिकचिन्तने निमग्नः भवति दर्शनशास्त्रज्ञानेन ।

पत्रम् – MASSS104

अधिगमोद्देश्यानि

- काव्ये प्रयुक्तानामालङ्काराणां स्वरूपविषये मम्मटोक्तदिशा ज्ञानप्रदानम् ।

- बाणभट्टस्य रचनाशैलीविषये ज्ञानवर्धनम्।
- प्रभाकरवर्धनहर्षवर्धनप्रभृतीनां प्राचीनभारतीयनृपतीनां विषये ज्ञानप्रदानम्।

पत्रम् - (MASSS104)

लौकिकसंस्कृतसाहित्यम्

प्रथमभागः - मेघदूतम् २

द्वितीयभागः - हर्षचरितम् (पञ्चमोच्छ्वासः) २

तृतीयभागः - काव्यप्रकाशः (दशमोल्लासः) २

पाठ्यक्रमपरिणामाः

१. मेघदूतम् इति खण्डकाव्याध्ययनेन कालिदासस्य काव्यकौशलं प्राचीनभारतस्य भौगोलिकस्थलानां नदीनां नगराणां च ज्ञानं प्राप्तुं छात्राः समर्थाः भवन्ति।
२. हर्षचरितम् इति गद्यसाहित्यस्याध्ययनेन प्राचीनभारतस्य इतिहासः ,राज्ञः हर्षवर्धनस्य वीरगाथा , तदानीन्तनशासनपद्धतिश्च ज्ञातुं समर्थाः भवन्ति छात्राः।
३. काव्यप्रकाशस्य दशमोल्लासगतपाठनेन छात्राणाम् आलंकारिकज्ञानं भवति। अनेन अलंकाराणां स्वरूपं भेदाश्च ज्ञायन्ते।

सहायकग्रन्थाः

१. काव्यप्रकाशः, सम्पादकः ड॰ कपिलदेवगिरिः, चौखम्बासंस्कृतसंस्थानम्, वाराणसी
२. तर्कभाषा, सम्पादकः एस्. आर्. आय्यर, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, वाराणसी
३. तर्कभाषा, सम्पादकः श्रीशोभितमिश्रः, चौखम्बासिरीजअफिस्, वाराणसी
४. निरुक्तम्, सम्पादकः भागीरथशास्त्री, मेहरचन्द्रलक्ष्मणदासपाब्लिकेशन्स, निउदिल्ली
५. निरुक्तम्, सम्पादकः एम्. एम्. पण्डितमुकुन्दझावक्सी, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, वाराणसी
६. हर्षचरितम्, सम्पादकः शिवनाथपाण्डेयः, चौखम्बाविद्याभवनम्, वाराणसी
७. A Handbook of Sanskrit Philology : S. R. Banerjee, published by Sanskrit Pustak Bhandar, Kolkata
८. Indian Philosophy, Vol. I and II, Jadunath Sinha, Motilal Benarasidass Publishers, Delhi
९. New Vedic Selection, Part I and II, Telang and Chaubey, published by Bharatiya Vidya Prakashan, Delhi

संस्कृतवेदाध्ययने स्नातकोत्तरकार्यक्रमः
द्वितीयषाण्मासिकः

पत्रम् (MASVS201)

अधिगमोद्देश्यानि

ऋग्वेदसंहितायाः परिचयप्रदानम्

लौकिकसूक्तस्य तथा दार्शनिकसूक्तस्य अवबोधनम्

विशेषरूपेण विष्णुसूक्तस्य, पर्जन्यसूक्तस्य, मण्डूकसूक्तस्य, पुरुषसूक्तस्य, हिरण्यगर्भसूक्तस्य, संज्ञानसूक्तस्य च सम्यग्ज्ञानप्रदानम्

निर्वाचितानि ऋग्वेदीयसूक्तानि

१. विष्णुसूक्तम् (१.१५४)	१
२. पर्जन्यसूक्तम् (५.८३)	१
३.मण्डूकसूक्तम्(७.१०३)	१
४. पुरुषसूक्तम्(१०.९०)	१
५. हिरण्यगर्भसूक्तम्(१०.१२१)	१
६. संज्ञानसूक्तम् (१०.१९१)	१

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- छात्राणाम् ऋग्वेदसंहितायाः परिचयो भविष्यति ।
- लौकिकसूक्तस्य तथा दार्शनिकसूक्तस्य परिचयं महत्त्वञ्च ज्ञास्यन्ति।
- विशेषरूपेण विष्णुसूक्तस्य, पर्जन्यसूक्तस्य, मण्डूकसूक्तस्य, पुरुषसूक्तस्य, हिरण्यगर्भसूक्तस्य, संज्ञानसूक्तस्य च सम्यक्ज्ञानं भविष्यति ।

सहायकग्रन्थाः

१. श्रौतपाठः, कलकताविश्वविद्यालयः, कोलकाता

२. न्यू वैदिक सिलेक्शन, भागः १-२, तैलंग एण्ड चौबे ,
भारतीयविद्याप्रकाशनम् , दिल्ली

३. नवीनवैदिकसञ्चयनम् ,सम्पादकः - यमुनापाठक :, उमेशसिंहः, चौखम्बाप्रकाशनम् ,
वाराणसी

MASVS202(*ऋग्वेदभाष्यभूमिका बृहद्देवता च*)

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्राणां भाष्यकारस्य सायणाचार्यस्य परिचयप्रदानम्
- वेदस्यास्तित्त्वप्रमाणलक्षणादीनां निरूपणम्

- ऋग्वेदीयइन्द्रादिदेवतानां ज्ञानप्राप्तिः
- तेषां नामस्थानकर्मादीनां विवेचनम्

पत्रम् (MASVS202)

ऋग्भाष्यभूमिका बृहद्देवता च

१. सायणाचार्यस्य ऋग्भाष्यभूमिका ३

२. बृहद्देवता (द्वितीयोऽध्यायः) ३

सहायकग्रन्थाः

१. ऋग्वेदभाष्यभूमिका, सम्पादकः-एस चतुर्वेदी, चौखम्बाकृष्णदास- अकादेमी, वाराणसी

२. बृहद्देवता, सम्पादकः- रामकुमाररायः, चौखम्बाप्रकाशनम्, वाराणसी

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- छात्राः भाष्यकारसायणाचार्यस्य परिचयं प्राप्स्यन्ति।
- छात्राः ऋग्वेदभाष्यभूमिकां पठित्वा वेदस्यास्तित्वं मन्त्रब्राह्मणभागयोः प्रामाण्यम् ऋग्यजुसाम्नां लक्षणम् अनुबन्धचतुष्टयं षड्वेदाङ्गादीनि ज्ञास्यन्ति।
- बृहद्देवतामधीत्य छात्रा ऋग्वेदीयदेवताज्ञाने सक्षमाः भविष्यन्ति।
- ते इन्द्रादिदेवतानां स्वरूपं स्थानं कर्म नामानि तेषां वैशिष्ट्यञ्च ज्ञास्यन्ति।

MASVS203(*प्रातिशाख्यं वैदिकव्याकरणञ्च*)

अधिगमोद्देश्यानि

- प्रातिशाख्यसाहित्यस्य वैदिकव्याकरणस्य च परिचयप्रदानम्
- वेदमन्त्राणां शुद्धोच्चारणम्
- वैदिकव्याकरणस्य ज्ञानप्रदानम्

पत्रम् (MASVS203)

प्रातिशाख्यं वैदिकव्याकरणञ्च

१. ऋग्प्रातिशाख्यम् (उव्वटभाष्यसहितम्) ४

(१-संज्ञापरिभाषापटलम्, १६-छन्दःपटलम्)

२. वैदिकव्याकरणस्य मुख्यतत्त्वानि २

(उपसर्गाणामुपयोगः, क्रियायाः रूपाणि, अवनतिरधोगतिश्च, विकारः संयोजनञ्च, भाषाशैली, उपवाक्यानि)

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- अनेन प्रातिशाख्यसाहित्यस्य वैदिकव्याकरणस्य च परिचयो भविष्यति ।
- छात्राः ऋग्वेदप्रातिशाख्यं पठित्वा वेदमन्त्राणां शुद्धोच्चारणे सक्षमाः भविष्यन्ति।
- वैदिकव्याकरणमधीत्य छात्राःवैदिकसाहित्यं सम्यक्-रूपेण ज्ञातुं शक्नुवन्ति।

सहायकग्रन्थाः

१. ऋग्वेदप्रातिशाख्यम्, सम्पादकः-वीरेन्द्रवर्मा, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम् , वाराणसी
२. वैदिकप्रक्रिया, सम्पादकः- डी. महतो, मोतीलालबनारसीदास प्रकाशनम्, वाराणसी

MASVS204(*वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः*)

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्रेभ्यो वैदिकधर्मपरम्परायाः सम्यग्ज्ञानप्रदानम्
- छात्रेभ्यो वैदिकसाहित्यस्य महत्त्वप्रतिपादनम्
- तेभ्यः पारम्परिकाधुनिकवेदभाष्यकाराणां परिचयप्रदानम्

<u>पत्रम्</u> (MASVS204)
वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः

१. वैदिकसाहित्यस्य इतिहासः ४
२. वेदभाष्यकाराः- पारम्परिका आधुनिकाश्च २

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- छात्राणां संहिताब्राह्मणारण्यकोपनिषद्षड्वेदाङ्गैः सह परिचयो भविष्यति।
- छात्राः वैदिकसाहित्यं प्रति पारम्परिकवेदभाष्यकाराणां तथाआधुनिकभाष्यकाराणाम् अवदानविषये ज्ञातुं शक्नुवन्ति।
- अनेन वैदिकपरम्परायाः सम्यक् ज्ञानं भविष्यति ।

सहायकग्रन्थाः

१. वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः, सम्पादकः-जगदीशचन्द्रमिश्रः, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी
२. ए हिस्ट्री आफ संस्कृत लिटरेचर, सम्पादक : - मैकडोनाल, मोतीलालबनारसीदासप्रकाशनम्, वाराणसी
३. वेदर परिचय, सम्पादकः - योगीराजबसुः, पब्लिकेशन बोर्ड, असमः, गुवाहाटी

तृतीयषाण्मासिकः

MASVS301(*वाजसनेयिमाध्यन्दिनसंहिता*)

अधिगमोद्देश्यानि

- वाजसनेयिमाध्यन्दिनसंहितायाः परिचयप्रदानम्
- शुक्लयजुर्वेदसंहितान्तर्गतानां मन्त्राणामवबोधनम्
- वाजसनेयिमाध्यन्दिनसंहितायाः शतरुद्रियहोम-शिवसंकल्पसूक्त-अश्वमेधयाग-पुरुषमेधयागानां वैशिष्ट्यप्रतिपादनम्

पत्रम् (MASVS301)

वाजसनेयिमाध्यन्दिनसंहिता

वाजसनेयिमाध्यन्दिनसंहिता (उव्वटमहीधरभाष्यसहितम्)

१. षोडशोऽध्यायः (शतरुद्रियहोममन्त्राः) १.५

२.द्वाविंशोऽध्यायः (योगक्षेममन्त्राः) १.५

३. त्रिंशोऽध्यायः (पुरुषमेधमन्त्राः) १.५

४. चतुस्त्रिंशोऽध्यायः(शिवसंकल्पमन्त्राः, १-६) १.५

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- छात्राः वाजसनेयिमाध्यन्दिनसंहितायाः परिचयं प्राप्स्यन्ति।
- विशेषरूपेण वाजसनेयिमाध्यन्दिनसंहितायाः शतरुद्रियहोममन्त्राणां, योगक्षेममन्त्राणां, पुरुषमेधमन्त्राणां तथा शिवसंकल्पमन्त्राणां सम्यग्ज्ञानं भविष्यति।
- वाजसनेयिमाध्यन्दिनसंहितायाः मन्त्राणां स्वरूपं वैशिष्ट्यञ्च ज्ञातुं शक्नुवन्ति।

सहायकग्रन्थाः

१. वाजसनेयिमाध्यन्दिनसंहिता, सम्पादक : - जगदीशलालशास्त्री, मोतीलालबनारसीदासप्रकाशनम्, वाराणसी

२. वाजसनेयिमाध्यन्दिनसंहिता, चौखम्बाप्रकाशनम् , वाराणसी

३. वाजसनेयिमाध्यन्दिनसंहिता, निर्णयसागरप्रेसः, मुम्बई

MASVS302(*ब्राह्मणसाहित्यम्*)

अधिगमोद्देश्यानि

- ब्राह्मणसाहित्यस्य परिचयप्रदानम्
- ऐतरेयब्राह्मणे शुनःशेपाख्यानस्य वैशिष्ट्यमधिकृत्य ज्ञानप्रदानम्
- शतपथब्राह्मणे राजसूययागस्य निरूपणम्

पत्रम् (MASVS302)

ब्राह्मणसाहित्यम्

१. ऐतरेयब्राह्मणम् (सायणभाष्यसहितम्) ३

सप्तमीपञ्चिका – तृतीयोऽध्यायः

अष्टमीपञ्चिका – तृतीयचतुर्थोऽध्यायौ

२. शतपथब्राह्मणम् (सायणभाष्यसहितम्) ३

पञ्चमकाण्डम् – राजसूययज्ञः (५.२.३-५.५.५)

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- अनेन ब्राह्मणसाहित्यस्य लक्षणं वैशिष्ट्यञ्च ज्ञास्यन्ति।
- ऐतरेयब्राह्मणस्य शुनःशेपाख्यानस्य महत्त्वं वैशिष्ट्यञ्च ज्ञातुं शक्नुवन्ति।
- शतपथब्राह्मणस्य राजसूययागस्य स्वरूपं ज्ञास्यन्ति।

सहायकग्रन्थाः

१. ऐतरेयब्राह्मणम् , सम्पादकः-एस मालवीयः, तारा प्रिंटिंग वर्क, वाराणसी

२. वाजसनेयिमाध्यन्दिनशतपथब्राह्मणम्, नाग पब्लिकेशन, दिल्ली

३. वाजसनेयिमाध्यन्दिनशतपथब्राह्मणम्, सम्पादक :-युगलकिशोरमिश्रः, सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी

MASVS303(*सूत्रसाहित्यम्- श्रौतधर्मसूत्रञ्च*)

अधिगमोद्देश्यानि

- सूत्रसाहित्यस्य परिचयप्रदानम्
- श्रौतयागानां विशेषज्ञानं प्रयोगश्च
- धर्मसूत्रे निरूपितासामाजिकव्यवस्थायाः सम्यग्ज्ञानप्रदानम्

पत्रम् (MASVS303)

सूत्रसाहित्यम् : श्रौतधर्मसूत्रञ्च

१. कात्यायनश्रौतसूत्रम् ३

प्रथमोऽध्यायः – कण्डिका १, २-(१-९)

चतुर्थोऽध्यायः – कण्डिका ७-१०

२. गौतमधर्मसूत्रम् (हरदत्तभाष्यसहितम्) ३

प्रथमप्रश्नः, प्रथमोऽध्यायः १-४

द्वितीयप्रश्नः, द्वितीयोऽध्यायः सप्तमोऽध्यायश्च

तृतीयप्रश्नः, दशमोऽध्यायः

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- अनेन छात्राणां सूत्रसाहित्येन सह परिचयो भविष्यति।
- कात्यायनश्रौत्रसूत्रस्याध्ययनेन छात्राः दर्शपौर्णमासादिश्रौतयागानां परिचयं महत्त्वञ्च ज्ञास्यन्ति।
- गौतमधर्मसूत्रे निरूपिताः प्रजानां राज्ञाञ्च कर्तव्याः, चत्वारो वर्णाः,चत्वार आश्रमाः इत्यादिविषयाः ज्ञास्यन्ते।

सहायकग्रन्थाः

१. कात्यायनश्रौतसूत्रम्, सम्पादकः-पट्टाभिरामशास्त्री, श्रीलालबाहादुरशास्त्रीसंस्कृतविद्यापीठम् , दिल्ली
२. कात्यायनश्रौतसूत्रम्, सम्पादकः-विद्याधरशर्मा, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम् , वाराणसी
३. गौतमधर्मसूत्रम् , सम्पादकः - यू. सी. पाण्डेयः, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम् , वाराणसी

MASVS304(*उपनिषद्कल्पवेदाङ्गञ्च*)

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्रेभ्यः प्रमुखोपनिषदां महत्त्वप्रतिपादनं परिचयप्रदानञ्च
- जीवब्रह्मप्राणविद्यादीनां निरूपणम्
- श्रौतस्मार्तयागानां परिचयोपस्थापनम्
- नैतिकचारित्रिकादिमानवीयमूल्यानां विकासः
- छात्रेषु सत्याहिंसासदाचारादिगुणानामाधानम्

पत्रम् (MASVS304)
उपनिषद् कल्पवेदांगञ्च

१. ईशावास्योपनिषद् (शाङ्करभाष्यसहितम्) २
२. छान्दोग्योपनिषद् ,षष्ठोऽध्यायः (शाङ्करभाष्यसहितम्) २
२. श्रौतगृह्यसूत्रविधीनां परिचयः २

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- छात्राणांप्रमुखोपनिषदद्भिःसह परिचयो भविष्यति।
- ते ईश्वरस्य सर्वव्यापकत्वं कर्मयोग अनासक्ति अलोभो जीवब्रह्मणोरैक्यं विद्याविद्यादिविषये ज्ञास्यन्ति।
- छात्राणाम् आत्मतत्त्वविषये ज्ञानं भविष्यति ।
- ते श्रौतस्मार्त्तविधीनां परिचयं प्राप्स्यन्ति।

सहायकग्रन्थाः

१. ईशावास्योपनिषद्, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम् , वाराणसी
२. ईशावास्योपनिषद्, गीताप्रेसः , गोरखपुरम्
३. छान्दोग्योपनिषद् , गीताप्रेसः , गोरखपुरम्
४. वेदांग लिटरेचर, बी. बी. चौबे, वैदिकसाहित्यप्रकाशनम्, होशियारपुरम्

चतुर्थषाण्मासिकः

MASVS401 (*सामवेदीयसाहित्यम्*)

अधिगमोद्देश्यानि

- सामवेदस्य परिचयप्रदानम्
- सामवेदीयमन्त्राणां सम्यग्ज्ञानार्थम्
- सामवेदीयताण्ड्यमहाब्राह्मणस्य परिचयप्रदानं महत्वनिरूपणञ्च

पत्रम् (MASVS401)
सामवेदीयसाहित्यम्

१. सामवेदः (सायणभाष्यसहितम्) ३

उत्तरार्चिकः -प्रथमोऽध्यायो द्वितीयोऽध्यायश्च

२. ताण्ड्यमहाब्राह्मणम् (सायणभाष्यसहितम्) ३

प्रथमोऽध्यायः, खण्डाः (१-१०)

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- छात्राः सामवेदीयसंहितायाः परिचयं प्राप्स्यन्ति ।
- विशेषरूपेण सामवेदीयमन्त्राणां स्वरूपं वैशिष्ट्यं च ज्ञातुं शक्नुवन्ति ।
- अनेन छात्राणां सामवेदीयताण्ड्यमहाब्राह्मणेन सह परिचयो भविष्यति ।

सहायकग्रन्थाः

१. सामवेदसंहिता, सम्पादकः - एस. डी. सातवलेकरः,पारदी
२.ताण्ड्यमहाब्राह्मणम्, सम्पादकः -वेदान्तवागीशः, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम् , वाराणसी
३. ताण्ड्यमहाब्राह्मणम् , सम्पादकः -चिन्नास्वामिशास्त्री, वाराणसी

MASVS402(*अथर्ववेदीयसाहित्यम्*)

अधिगमोद्देश्यानि

- अथर्ववेदसंहितायाः विशिष्टपरिचयप्रदानम्
- विशेषरूपेण अथर्ववेदसंहितायाः किलासपलितनाशनसूक्तस्य , महद्ब्रह्मसूक्तस्य , वेनसूक्तस्य , सांमनस्यसूक्तस्य , रथसूक्तस्य , दुन्दुभिसूक्तस्य तथा दर्भसूक्तस्य सम्यग्ज्ञानप्रदानम्
- अथर्ववेदीयकौशिकगृह्यसूत्रे दर्शपौर्णमासविधेः प्रतिपादनम्

पत्रम् (MASVS402)

अथर्ववेदीयसाहित्यम्

१. अथर्ववेदसंहिता (सायणभाष्यसहितम्) ४

किलासपलितनाशनसूक्तम् (१.२३-२४), महद्ब्रह्मसूक्तम् (१.३२), वेनसूक्तम् (२.१), सांमनस्यसूक्तम् (३.३०), रथसूक्तम् (६.१२५), दुन्दुभिसूक्तम् (६.१२६),दर्भसूक्तम् (१९.३२)

२. कौशिकगृह्यसूत्रम् (प्रथमोऽध्यायः) २

पाठ्यक्रमपरिणामाः

- अनेन छात्राणाम् अथर्ववेदे ज्ञानं भविष्यति ।
- विशेषरूपेण अथर्ववेदसंहितायाः किलासपलितनाशनसूक्तस्य , महद्ब्रह्मसूक्तस्य , वेनसूक्तस्य , सांमनस्यसूक्तस्य , रथसूक्तस्य , दुन्दुभिसूक्तस्य तथा दर्भसूक्तस्य सम्यक् ज्ञानं भविष्यति ।
- अथर्ववेदीयकौशिकगृह्यसूत्रस्य स्वरूपं महत्त्वञ्च ज्ञातुं शक्नुवन्ति ।

सहायकग्रन्थाः

१. अथर्ववेदसंहिता, कृष्णदास अकाडेमी, वाराणसी

२. अथर्ववेदसंहिता, डब्लु. डी. व्हिटनी, नाग पब्लिकेशन, दिल्ली

३. कौशिकगृह्यसूत्रम् , सम्पादकः -श्रीकिशोरमिश्रः, वाराणसी

MASVS403 (*निरुक्तं पाणिनीयशिक्षा च*)

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्रेभ्यो निरुक्तस्य पाणिनीयशिक्षायाश्च परिचयप्रदानम्
- कठिनवैदिकशब्दानाम् अर्थज्ञानम्
- छात्रेभ्यो देवतानामाकारादिविषये ज्ञानप्रदानम्
- वर्णोच्चारविधीनां प्रतिपादनं मन्त्राणां शुद्धोच्चारणञ्च

पत्रम् (MASVS403)

वेदांगसाहित्यम्

१. निरुक्तम् ४

नैगमकाण्डम् (चतुर्थोऽध्याय: १-१५)

दैवतकाण्डम् (सप्तमोऽध्याय: १-१५)

२. पाणिनीयशिक्षा २

पाठ्यक्रमपरिणामा:

- छात्राः कठिनवैदिकशब्दानामर्थं निर्वचनञ्च बोधिष्यन्ति।
- ते त्रिविधाऋचः, मन्त्राणामभिप्रायाः, देवतानामाकारादिविषये ज्ञास्यन्ति।
- छात्राः मन्त्राणां शुद्धोच्चारणं कर्तुं शक्नुवन्ति।
- तैः वर्णोच्चारणविधिः स्थानानि स्वरादिविषयाः ज्ञास्यन्ते।

सहायकग्रन्था:

१. निरुक्तम्, सम्पादक: -मुकुन्दबक्शीझा, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम् , वाराणसी

२. द निघण्टु एण्ड द निरुक्त, सम्पादक: - लक्ष्मणस्वरूपः, मोतीलालबनारसीदासप्रकाशनम्, वाराणसी

३. पाणिनीयशिक्षा, सम्पादक: -प्रमोदवर्धनकौण्डिन्यायनः, चौखम्बाविद्याभवनम्, वाराणसी

MASVS40D (शोधप्रबन्धः)

अधिगमोद्देश्यानि

- वैदिकवाङ्मयस्य विशिष्टानुशीलनम्
- वैदिकसाहित्ये नवीनतथ्यानामुद्घाटनम्
- शोधकार्ये प्रेरणाप्रदानार्थम्
- छात्राणाम् अधीतज्ञानस्य अभिव्यक्तिः
- रचनात्मकलेखनकौशलस्य विकासः

पत्रम् (MASVS40D)

शोधप्रबन्धः

MASVS40D (शोधप्रबन्धः)

- अनेन छात्राः शोधकार्ये प्रेरिताः भविष्यन्ति ।
- शोधकार्यस्य अनुशीलनमपि भविष्यति ।

Program Specific Outcome (PSO) of MA in Sanskrit (Vedic Studies) MASVS

- छात्राणां संहिताब्राह्मणारण्यकोपनिषद्षड्वेदाङ्गैः सह परिचयो भविष्यति।
- ते वैदिकवाङ्मयस्य महत्वं ज्ञास्यन्ति।
- विद्यार्थिनः प्राचीनभारतीयसंस्कृतिसमाजपरम्परादिज्ञाने सक्षमाः भविष्यन्ति।
- ते ऋषिछन्ददेवताविनियोगपूर्वकं मन्त्राणामर्थान् अवगमिष्यन्ति।
- तैः श्रौतस्मार्त्तयागानां परिचयो विधिश्च ज्ञास्यते।
- अपि च ते वैदिकसाहित्ये वर्णितान् धर्म-समाज-संस्कृति-संस्कार-राजनीति-आयुर्वेदकृषिपर्यावरणादि-विभिन्नविषयान् विज्ञाय तत्तत् विषये शोधकार्यमपि कर्तुं शक्नुवन्ति।
- अनेन छात्रेषु नैतिकचारित्रिकाध्यात्मिकगुणानां सदाचारपरोपकारराष्ट्रभक्तिविश्वबन्धुत्त्वभावनानां च विकासो भविष्यति।
- अनेन भारतीयसंस्कृतेः संरक्षणं संवर्द्धनञ्च भविष्यति।

Department of **Sanskrit (Vedic Studies)**

Programme Name: M.A. in Sanskrit (Vedic Studies) Programme Code: **MASVS**

Detail of changes in Syllabus

Previous portion of the syllabus where changes have been effected	Revised portion of the syllabus
Course: MA Code: MASSS101 1. Unit 2: ऋग्वेदसंहिता इन्द्रसूक्तम् (ऋ.वे. 1.32) नासदीयसूक्तम् (ऋ.वे. 10.129) विश्वामित्रनदीसंवादसूक्तम् (ऋ.वे.3.33) Credit-2 2. Unit 4: बृहद्देवता (प्रथमोऽध्यायः) Credit-1 Title of the Course (MASSS101): वैदिकाध्ययनम्	Course: MA Code: MASSS101 1. Unit 2: ऋग्वेदसंहिता यम-यमीसंवादसूक्तम् (ऋ.वे. 10.10) ज्ञानसूक्तम् (ऋ.वे. 10.71) सरमा-पणिसंवादसूक्तम्(ऋ.वे. 10.108) Credit-2 2. Unit 4: बृहद्देवता (प्रथमोऽध्यायः, 1-31) Credit-1 Title of the Course (MASSS101): वेदाध्ययनम्
Course: MA Code: MASVS202 1. Unit 4: बृहद्देवता (द्वितीयोऽध्यायः) Credit: 3	Course: MA Code: MASVS202 1. Unit 4: बृहद्देवता (द्वितीयोऽध्यायः 1-50) Credit: 3
Course: MA Code: MASVS203 1. Unit 2: वैदिकव्याकरणस्य मुख्यतत्त्वानि (उपसर्गाणामुपयोगः,क्रियायाः रूपाणि, अवनतिरधोगतिश्च, विकारःसंयोजनञ्च, भाषाशैली, उपवाक्यानि) Credit:2	Course: MA Code: MASVS203 1. Unit 2: वैदिकव्याकरणस्य मुख्यतत्त्वानि (उपसर्गाः, तुमुन्-प्रत्ययाः, इति-अवग्रहाः, वैदिकस्वराः, वैदिकशब्दरूपाणि) Credit:2

Course: MA Code: MASVS301 1. Unit 3: त्रिंशोऽध्यायः (पुरुषमेधमन्त्राः) Credit:1.5	Course: MA Code: MASVS301 1. Unit 3: त्रयोविंशत्याध्यायः(प्रजापतिसूक्तम्- 1-5) Credit:1.5
Course: MA Code: MASVS302 1. Unit2: शतपथब्राह्मणम्(सायणभाष्यसहितम्) पञ्चमकाण्डम् – राजसूययज्ञः (5.2.3-5.5.5) Credit:3	Course: MA Code: MASVS302 1. Unit2: शतपथब्राह्मणम्(सायणभाष्यसहितम्) प्रथमकाण्डम् – दर्शपौर्णमासयागः Credit:3
Course: MA Code: MASVS304 1. Unit 2: छान्दोग्योपनिषद् (षष्ठोऽध्यायः) 2. Unit 3: श्रौतगृह्यसूत्रविधीनां परिचयः Title of the Course: उपनिषद् कल्पवेदांगञ्च Credit:4	Course: MA Code: MASVS304 1. Unit 2: केनोपनिषद् 2. Unit 3: कठोपनिषद् (प्रथमवल्ली) Title of the Course: उपनिषत्साहित्यम् Credit:4
Course:MA Code: MASVS403 1. Unit1: निरुक्तम् नैगमकाण्डम्(चतुर्थोऽध्यायः 1-15) Credit:2	Course:MA Code: MASVS403 1. Unit1: निरुक्तम् नैघण्टुककाण्डम्(द्वितीयोऽध्यायः 1-12) Credit:2

Sd/-

HOD(i/c)

Sanskrit (Vedic Studies) Department

KBVS & ASU 21/10/2020
HOD,Sanskrit Vedic Studies

HOD,Sanskrit Vedic Studies
KBVS & ASU